

ՓԱՐՎԱՆԱ (լեզենդ)

Բարձրագահ Աբուլն ու Մըթին սարեր
Մեջք մեջքի տըված կանգնել վեհափառ,
Իրենց ուսերին, Ջավախքից էլ վեր՝
Բըռնած պահում են մի ուրիշ աշխարհ:
Ասում են՝ էնտեղ արծըվի նըման,
Ծիծղուն, կապուտակ երկընքի ծոցում,
Նըստում էր էն սեգ սարերի արքան
Իրեն Փարվանա ճերմակ ամրոցում:
Փարվանա արքան մի աղջիկ ուներ,
Ու ոչ մի որսկան դեռ իրեն օրում
Էնքան գեղեցիկ եղնիկ չէր տեսել՝
Իր որսն անելիս Մըթին սարերում:
Աշխույժ մանկությամբ զարդարում էր նա
Ծերության օրերն ու սարերն իր հոր,
Ու ապրում էր ծեր արքան Փարվանա
Իրեն էն քընքուշ ծաղկով բախտավոր:
Մեծ բախտը սակայն առաջն էր դեռ:
Եկավ էն օրն էլ հասավ երջանիկ,
Ու դըրկեց արքան ուրախ դեսպաններ
Ամեն մի ամրոց, ամեն արքունիք:
— Ո՛րտեղ է, ասավ, էն քաջը, թե կա,
Իմ չընաշխարհիկ դըստերն արժանի,
Թո՛ղ առնի իր ձին, իր գենքն ու զըրահ,
Գա՛, ցույց տա իրեն, իր բախտը տանի...

II

Հագած, կապած գենք ու զըրահ,
Ձիանք հեծած ամեհի,
Ահա եկել հավաքվել են
Կըտրիճները Կովկասի.
Ծեր Փարվանա թագավորի
Ապարանքի հանդիման
Կազմ ու պատրաստ սպասում են
Մոտիկ ժամին մըրցության:
Ըսպասում է ողջ աշխարհքը՝
Եկած, կիտված Փարվանա,
Թե ո՞ր կըտրիճն արոյոք պիտի
Էն սիրունին տիրանա:
Հընչեց փողը: Ահա փունջ-փունջ

Դրբանիկներ, նաժիշտներ,
 Ահա աղջիկն իր նազելի
 Ու թագավորն ալեհեր:
 Հայրը ինչպես մըռայլ մի ամպ,
 Աղջիկն անուշ մի լուսին,
 Ամպ ու լուսին իրար փարված՝
 Դուրս են գալի միասին:
 Հառաչում է ողջ աշխարհքը.
 Կըտրիճները քարացած,
 Երազների մեջ են ընկնում՝
 Էս աշխարհքից վերացած:
 — Նայի՛ր, դատրի՛ կ, իշխանագուն
 Էս քաջերին լայնալանջ,
 Այժմ պիտի հանդես դուրս գան,
 Պայքար մըտնեն քո առաջ.
 Մեկը իրեն ուժը ցույց տա,
 Մյուսը՝ շընորհքն իր բազկի,
 Ո՛րը՝ ճարպիկ ձիարշավը,
 Ո՛րն էլ թափը իր վազքի:
 Իսկ երբ կըռիվն առնի դադար,
 Հայտնի լինին քաջն ու վատ,
 Ու երբ անցնեն մեր առջևից
 Կըտրիճները պայազատ,
 Ընտրի՛ր, զարկի՛ր ձեռքիդ խնձորն
 Անհաղթներից անհաղթին,
 Որ ողջ աշխարհ մայիլ մընա
 Անգուգական քո բախտին:
 Ասավ արքան, ձեռքը ձըգեց,
 Նըշան տըվեց պայքարին,
 Այնինչ՝ աղջիկն առաջ եկավ՝
 Կարմիր խնձորն իր ձեռին:
 — Գուցե, հայրի՛ կ, տըկար լավին
 Հաղթի մի վես տըմարդի,
 Բայց չի կարող լինել երբեք
 Նա սիրելին իմ սըրտի...
 — Է՛յ, Փարվանա չըքնաղ փերի,
 Ի՞նչն է հավան քո սըրտին,—
 Խոնրվում են կըտրիճները,
 Խընդրում կըրկին ու կըրկին: —
 Գա՞նձ ես ուզում, ոսկի՞, արծա՞թ,
 Անգին քարեր ու գոհա՞ր,
 Ա՞ստղ ես ուզում, մենք երկընքից
 Վեր կըբերենք քեզ համար:

— Ինչի՞ս են պետք ոսկին, արծաթ
Եվ կամ աստղը երկրնքի,
Ոչ էլ գոհար եմ պահանջում
Մեր-ընկերից իմ կյանքի:
Ես նրանից հո՛ւր եմ ուզում,
Անշեջ հուրը սրբբազան,
Ով կրբերի անշեջ հուրը,
Նա է ընտրած իմ փեսան...
Ասավ աղջիկն, իրար անցան
Կըտրիճները քաջարի,
Ձիանք հեծած թրռան հապճեպ
Դեպի չորս կողմն աշխարհի:
Թրռա՛ն, շուտով գըտնեն, բերեն
Անշեջ հուրը աղջրկան.
Բայց... տարիք են գալի՛ս, գընո՛ւմ,
Նրբանք չըկան ու չըկան...

III

— Հայրի՛կ, ինչո՞ւ ետ չըդառան
Էն քաջերը սիրատենչ.
Մի՞ թե, հայրի՛կ, ինձ մոռացան
Էլ չեն բերիլ հուրն անշեջ:
— Ո՛չ, իմ դըստրիկ, կըզան անշուշտ
Ու կըբերեն էս տարի.
Կըռիվնեռով արյունըռուշտ
Լիքն է ճամփեն քաջերի:
Ո՛վ իմանա, պետք է անցնեն
Մութ աշխարհքից, Սև ջըրից.
Ո՛վ իմանա, պետք է փախցնեն
Յոթգըլխանի դներից:
Անց է կենում դարձյալ տարին:
Նայում է կույսն ամեն օր.
— Ո՛ւր է, հայրի՛կ, ե՛րբ կըզա նա՝
Մարից թրռած ձիավոր:
Միշտ երագում ես տեսնում եմ
Էն հերոսին ապագա,
Հուր կարոտով թրռած իմ դեմ,
Լուսանում է... ու չըկա:
— Կըզա, դըստրի՛կ իմ թանկագին,
Հեշտ չի բերվում հուրն անշեջ.
Շատ, շա՛տ անգամ բերող հոգին
Ինքն է այրվում նրբա մեջ...
Անց է կենում դարձյալ տարին:
Նայում է կույսն ամեն օր.

Ոչ մի սարից, ոչ մի ճամփում
Չի երևում ձիավոր:
—Հայրիկ, հայրիկ, մի՞թե չըկա
Էս աշխարհքում անշեջ հուր.
Թառամում է սիրտըս ահա,
Պաղ է էս կյանքն ու տըխուր...
Էլ չի խոսում, մռայլ, տըրտում,
Լուռ է արքան ալևոր,
Սև-սև ցավերն իրեն սըրտում՝
Միտք է անում գըլխակոր:

IV

Էսպես անցան շատ տարիներ.
Տըխուր աղջիկն արքայի
Նայե՛ց, նայե՛ց սարերն ի վեր
Ճամփաներին ամայի,
Հույսը հատավ... ու լաց եղավ,
Էնքա՛ն արավ լաց ու կոծ,
Որ լիճ կըտրեց արտասուքը,
Ծածկեց քաղաքն ու ամրոց.
Ծածկե՛ց, կորա՛ն, ինքն էլ հետը...
Այժըմ էնտեղ տըրտմաշուք
Խոր Փարվանա լիճն է ծըփում,
Հըստա՛կ, ինչպես արտասուք:
Ու էն վըճիտ ջըրերի տակ
Ցույց են տալի մինչ էսօր
Ծեր արքայի ճերմակ ամրոցն
Ու շենքերը փառավոր:

Ասում են՝ էն թիթեռները,
Որ գիշերվա խավարում,
Որտեղ ճըրագ, որտեղ կըրակ,
Որտեղ լույս է հենց վառվում,
Հավաքվում են, շուրջը պատում
Մեջն են ընկնում ինելագար,
Ասում են, թե՛ էն Փարվանա
Ջահիլներն են սիրավառ:
Ըշտապելուաց թև են առել,
Դարձել թեթև թիթեռներ,
Ու տակավին հուր տեսնելիս՝
Մեջն են ընկնում անհամբեր.
Ջանք է անում ամեն մինը,
Շուտով տանի, տիրանա...

Ու այրվում են, այրվո՛ւմ անվերջ
Կըտրիճները Փարվանա: